ఆదివారం
ఆంధ్రజ్యోతి
30 మే 2004

మంచుకొండలు ఈదే

మొండిమనుషులు

రివ్యూ: భీష్మ@మేనేజ్‌మెంట్ & గవర్నెన్స్

చరిత్ర: తమిళ దేవాలయాలకు రాయల కళా సౌరభం

❖ కె.బాలగోపా
ఫోటోలు: మాట్ బ్రాడ

గుజ్జర్‌లు

జమ్మూ-కాశ్మీర్ రాష్ట్రంలోని కొండ ప్రాంతాలలో ప్రయాణిస్తుంటే ఒక చిత్రం పదే పదే కనిపిస్తుంటుంది. కుటుంబాలకు కుటుంబాలు గుర్రాలను వెంట పెట్టుకొని ఆవులనూ, గొర్రెలనూ, మేకలనూ తోలుకొని పోతుంటారు. కొండలు ఎక్కుతుంటారు, దిగుతుంటారు. రహదార్ల మీద మోటార్ వాహనాల సరసన ప్రయాణిస్తుంటారు. ఏ మోటార్ వాహనాలూ పోలేని కొండ బాటల మీదా ప్రయాణిస్తుంటారు. మంచినీళ్ళు తాగడానికో, బువ్వ తినడానికో ఆగుతారు గానీ విశ్రాంతికోసం ఆగినట్టు ఎక్కడా చూడము.

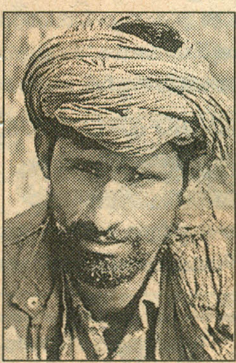

కొండలు ఈదే మొండి మనుషులు

ఈ ప్రజలు గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్ తెగలకు చెందిన సంచార జీవులు. జమ్మూ-కాశ్మీర్‌లో వారి జనాభా 20 లక్షలకు పైగా ఉంటుందని అంచనా. వీరు రాష్ట్రమంతటా కొండలమీద బతుకుతుంటారుగానీ, ఏ ప్రాంతంలోనూ ఇతర ప్రజలతో వీరికి అన్యోన్య సంబంధం ఉండదు. వీరి భాష గోజ్రీ ఇతర స్థానిక భాషలకంటే భిన్నమైనది. రూపురేఖలలోనూ వీరు చాలా విలక్షణంగా ఉంటారు. జమ్మూ ప్రాంతవాసులు సగటు ఉత్తర భారతదేశ వాసులలాగ ఉంటే. కాశ్మీరీలు బాగా ఎర్రగా ఉండడమే కాక రూపురేఖలలో మధ్య ఆసియా ప్రజలను పోలి ఉంటారు. గుజ్జర్‌లు రంగులో మనలాగ చామనచాయగా ఉంటారుగానీ రూపురేఖలలో కాశ్మీరీల కంటే కూడా 'విదేశీయుల' లాగ ఉంటారు. సన్నటి పొడవైన ముఖం, పొడవైన ముక్కు, ఎత్తయిన ఆకారం, సన్నగానే ఉన్నా చాలా దృఢమైన శరీరం, మగవాళ్ళకు తప్పనిసరిగా గడ్డం -- ఏ పశ్చిమాసియా వాసులో అనిపిస్తుంది చూస్తే. గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్ అనేవి రెండు వేరువేరు తెగ

"గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్ అనేవి రెండు వేరువేరు తెగలైనప్పటికీ రూపురేఖలను బట్టి వారి మధ్య తేడా చెప్పడం కాశ్మీరీలకు సహితం సాధ్యంకాదు. వారి పశువుల మందలను బట్టి తేడా చెప్తారు. గొర్రెలు, మేకలు ఉంటే బఖర్‌వాల్ అనీ, ఆవులుంటే గుజ్జర్ అనీ గుర్తిస్తారు"

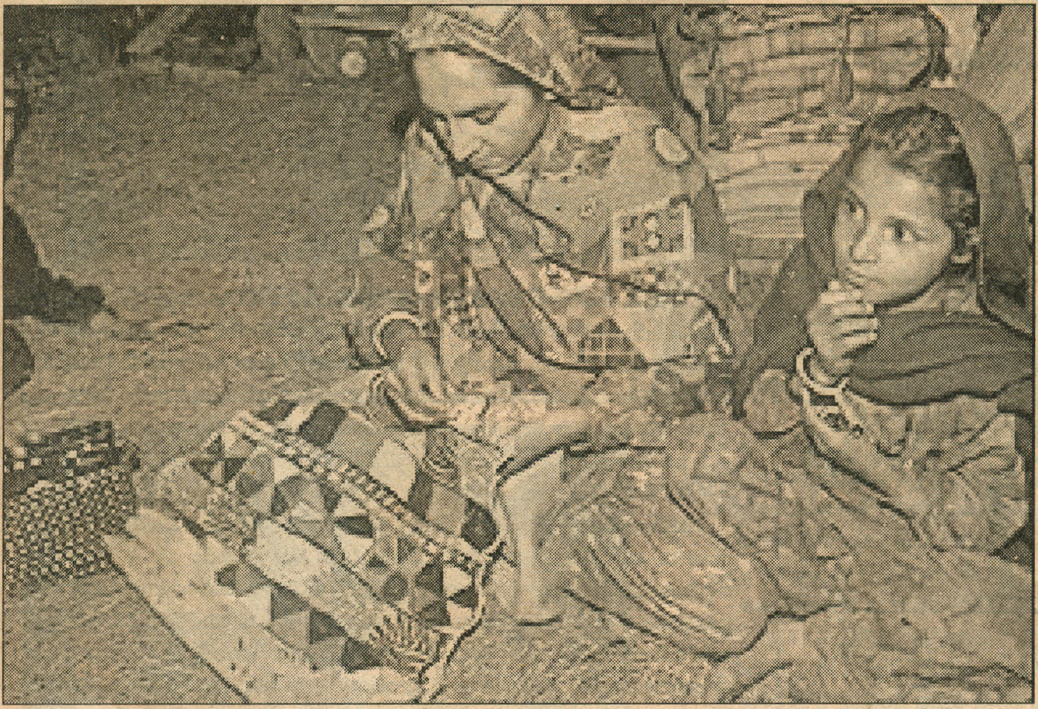

లైనప్పటికీ రూపురేఖలను బట్టి వారి మధ్య తేడా చెప్పడం కాశ్మీరీలకు సహితం సాధ్యంకాదు. వారి పశువుల మందలను బట్టి తేడా చెప్తారు. గొర్రెలు, మేకలు ఉంటే బఖర్‌వాల్ అనీ, ఆవులుంటే గుజ్జర్ అనీ గుర్తిస్తారు. గుర్రాలు, కాపలాకు కుక్కలు మాత్రం ఇద్దరి దగ్గరా ఉంటాయి.

సంచారజీవులు

వీరిలో చదువుకున్న వాళ్ళు చాలా తక్కువ. సంచార జీవన విధానం కారణంగా ప్రత్యేకమైన ఏర్పాట్లు లేనప్పుడు వారి పిల్లలకు చదువుకునే అవకాశం తక్కువ. వీరి ప్రయోజనాల కోసం బలవంతులైన వర్గాలతో గొడవ పెట్టుకునే నాయకులూ వారికి తక్కువే. ఆనవాయితీగా జమ్మూ-కాశ్మీర్ రాష్ట్ర కేబినెట్‌లో గుజ్జర్ తెగకు చెందిన ఒక మంత్రి ఉంటారు గానీ, ఆ రాష్ట్రంలోని ప్రధాన జాతులైన కాశ్మీరీ, డోగ్రా నాయకులను కాదని తమ వారికోసం కొట్లాడే యోగ్యులిప్పటి వరకు ఎవరూ లేరు. కానీ తమ జాతి ఉనికిని గురించి, తాము ఎదుర్కొంటున్న సమస్యల గురించి నిర్భీతిగా రాసే జావేద్ రాహి అనే పరిశోధకుడు మాత్రం గుజ్జర్ జాతిలో పుట్టాడు. అతని కృషివల్ల గోజ్రి భాషా సంస్కృతుల పరిరక్షణ కోసం జమ్మూ-కాశ్మీర్ పాలకులు అప్పుడు కొంచెం, ఇప్పుడు కొంచెం చేస్తున్నారు.

దూరం మనుషులు

అయితే వారి సామాజిక ఆర్థిక జీవితాల మెరుగుదలకు ప్రభుత్వాలు చేస్తున్నది చాలా తక్కువ.ఆవు పాలకూ, గొర్రె మాంసానికీ, ఊలుకూ ఉన్న గిరాకీ వారి జీవనానికి పునాది. ఈ పునాదిని బలోపేతం చేయడానికి ప్రభుత్వాలు చేసిందేమీ లేదు. అదొక సహజ సామాజిక సంబంధంగా కొనసాగుతున్నది. గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్ తెగలను షెడ్యూలు తెగలుగా గుర్తించాలన్న ప్రతిపాదన సహితం చాలా కాలం బుట్టదాఖలై ఉంటోంది. ఈ మధ్యనే ఆ గుర్తింపు లభించింది. దాని ఫలితాలు వారికి అందాలంటే రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ప్రత్యేకమైన చర్యలు చేపట్టాలి. షెడ్యూల్డు తెగలుగా గుర్తింపు లభించడం ఆ అవకాశాన్ని ఇచ్చిందిగానీ ప్రభుత్వాలు దానిని వినియోగించుకోకపోతే ఆ గుర్తింపు నిష్ఫలంగా ఉండిపోతుంది. నిజానికి జమ్మూ-కాశ్మీర్‌కు పొరుగున ఉన్న హిమాచల్‌ప్రదేశ్‌లోనూ, ఉత్తరాంచల్‌లోనూ కూడా గుజ్జర్‌లు ఉన్నారు. వారు కూడా పశుపోషకులేగానీ జమ్మూ-కాశ్మీర్‌లోలాగ చుట్టూ ఉన్న సమాజం నుంచి వేరుపడిన సంచార జీవులు కారు. వారిప్పుడు హైందవ సమాజంలో ఒక కులంగా పరిణామం చెంది ఇతర వెనుకబడిన కులాల సరసన జీవిస్తున్నారు. జమ్మూ-కాశ్మీర్‌లోని గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్‌లు ముస్లింలు. అయినా స్థానిక ముస్లిం ప్రజానీకంతో కూడా వారికి సంబంధబాంధవ్యాలు లేవు.

మూడుదేశాల వారసులు

ఈ మధ్యకాలంలో ఈ సంచార జీవులు తమ అదుపులో లేని కారణాలవల్ల వార్తలకెక్కారు. వాటిని అర్థం చేసుకోవా

"కొండల పైభాగాన భారత్ అధీనంలో వున్న భూభాగంలోకి ప్రవేశించే మిలిటెంట్లకు కనిపించే మొదటి మనుషులు గుజ్జర్ - బఖర్‌వాల్‌లు. వాళ్ళకు అన్నం పెట్టినా వీళ్ళే పెట్టాలి, దారి చూపించినా వీళ్ళే చూపించాలి"

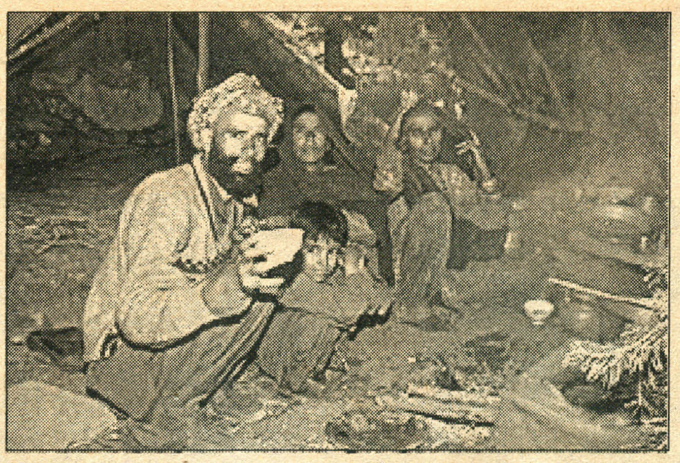

లంటే గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్ ప్రజల జీవన శైలిని తెలుసుకోవాలి. జమ్మూకాశ్మీర్ రాష్ట్రం కొంత ఇండియాలో, కొంత పాకిస్తాన్‌లో (కొంత చైనాలో కూడా) ఉన్న సంగతి తెలిసిందే. ఇండియాలో ఉన్న జమ్మూకాశ్మీర్ భూభాగంలోని ప్రధాన పర్వతశ్రేణి, దిగువ హిమాలయాలకు చెందిన పీర్‌పంజల్ శ్రేణి. ఈ కొండలు గుజ్జర్ - బఖర్‌వాల్‌ల నివాస స్థలం. ఇవి ఎగువ హిమాలయాలంత ఎత్తయినవి కావు. 15,000 అడుగుల ఎత్తు ఉన్న ఒక శిఖరం పీర్ పంజల్ శ్రేణిలో ఉన్నప్పటికీ సగటున ఈ శ్రేణిలోని కొండల ఎత్తు 9,000 లేక 10,000 అడుగులు మించదు.

గుజ్జర్‌లు, బఖర్‌వాల్‌లు ఏప్రిల్ నుండి సెప్టెంబర్ వరకు ఈ కొండల ఎగువ భాగాన ఉంటారు. అక్కడ విడివిడిగా విసిరేసినట్టు ఉండే ఈ సంచార జీవుల ఇళ్ళే తప్ప వేరే ఇళ్ళేవీ ఉండవు. కొండలు ఎగువ భాగాన మంచు కురవడం మొదలు కాగానే తమ పశువులను తోలుకుని కొద్ది కొద్దిగా కిందికి వస్తారు. కాశ్మీర్ లోయలోనికీ, డిసెంబర్ జనవరి నెలలొచ్చేసరికి ఇంకా కింది ప్రాంతానికీ వచ్చేస్తారు. అయితే పూర్తిగా మైదాన ప్రాంతానికి ఎప్పుడో గాని రారు. క్రింది ప్రాంతంలో వారికి ఇళ్ళు కూడా ఉండవు. రోడ్డు పక్కన గుడారాలు వేసుకొని, చెట్లనీడ చూసుకొని నివసిస్తారు. రెండు బక్కెట్లు నాలుగు తపేలాలు తప్ప పెద్దగా సామాన్లు కూడా ఉండవు. మళ్ళీ ఎండాకాలం సమీపించగానే ఎగువకు ప్రయాణం మొదలుపెడతారు. ఉన్న నాలుగు సామాన్లు గుర్రాల మీది కెక్కించి కుక్కలు మొరుగుతూ వెంటరాగా గొర్రెలను, మేకలను, ఆవులనూ తోలుకొని రోడ్డుంటే రోడ్డు వెంబడి, లేకుంటే కొండ బాటల వెంబడి బయలుదేరతారు.

పెను ప్రమాదం

ఎప్పటిలాగే ఈ సంవత్సరం కూడా మేనెల మొదటి వారం వచ్చేసరికి వేలాది గుజ్జర్ - బఖర్‌వాల్ కుటుంబాలు కొండలెక్కి 9,000 అడుగుల ఎత్తున్న ప్రాంతం చేరుకున్నాయి. అయితే ఈసారి దేశమంతటా వేసవిలో అకాల వర్షాలు కురిసినట్టే కాశ్మీర్‌లోనూ వర్షమేకాక మంచుకూడా కురిసింది. ఎత్తు ప్రదేశాలకు అప్పటికే చేరుకున్న

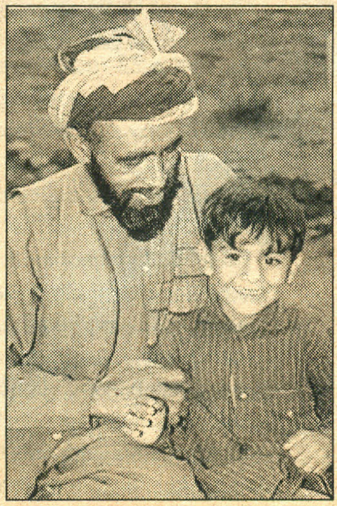

జార్జియా- గుర్జియా

గుజ్జర్‌లు ఎక్కడివాళ్ళో, మన దేశానికి ఎప్పుడొచ్చారో ఎవరికీ సరిగ్గా తెలియదు. యూదుల రూపురేఖలున్నాయి కాబట్టి పశ్చిమాసియా నుంచి వచ్చి ఉండొచ్చనే అభిప్రాయముంది. కాదు మధ్యఆసియా నుంచి వచ్చారనే అభిప్రాయమూ ఉంది. 'హూణుల' సంతతి వారని చెబుతారు. హూణుల్లో ఎర్రహూణులు, తెల్ల హూణులు ఉండేవారట. ఎర్రవాళ్ళు యూరప్‌పై దండయాత్ర చేస్తే తెల్లవాళ్ళు కాబూల్‌లో పరిపాలిస్తున్న కుషాణుల మీద దాడి చేశారని, ఆ తర్వాత వీళ్ళే భారతదేశంలోకి వచ్చి ఉండిపోయారని చెపుతారు. ఈ వచ్చిన వాళ్ళు నేరుగా గుజరాత్‌కు వెళ్ళి, అక్కడ అనేక ఏళ్ళు ఉండి తీవ్రమైన క్షామం వచ్చినప్పుడు రాజస్తాన్ మీదుగా శివాలిక్, హిమాలయాల కొండలకు వలస వచ్చి బతుకుతున్నారనే కథనం కూడా ఉంది.

సోవియట్ యూనియన్‌లోని నల్లసముద్రం, కాస్పియన్ సముద్రం మధ్య ఉన్న జార్జియా దేశం (ఇది స్టాలిన్ స్వరాష్ట్రం) వీరి స్వస్థలమని మాజిద్ హుస్సేన్ అనే చరిత్ర రచయిత అభిప్రాయం. జార్జియాను అప్పట్లో గుర్జియా అని పిలిచేవారట. వీళ్ళు తాము నడిచి వచ్చిన దారిపొడవునా అనేక ప్రాంతాలకు అటువంటి పేర్లే పెట్టుకుంటూ వచ్చారు. గుజర్, గుజ్జారా, గుజ్రాబాద్, గుజ్రు, గుజ్రిస్తాన్, గుజ్రాబాస్, గుజ్దార్ - కొట్లా, గుజార్‌ఘర్. గుజర్‌ఖాన్, గుజ్రన్‌వాలా ఇలా ఎన్నో పేర్లు ఇరాన్, ఆఫ్ఘనిస్తాన్, తుర్క్‌మేనియా, పాకిస్తాన్, ఇండియాలతో కనిపిస్తాయి. మన గుజరాత్ కూడా ఈ కోవలోదే అంటారు.

ఒకే ఒక్క పరిశోధకుడు

కాశ్మీరీ గుజ్జర్‌లలో చదువుకున్న వాళ్ళు చాలా తక్కువ. ఎవర్ని అడిగినా జావేద్ రాహి పేరొక్కటే చెపుతారు. ఆయన జమ్మూకాశ్మీర్ ఆదివాసీ పరిశోధనా, సాంస్కృతిక సంస్థకు కార్యదర్శి. హిందీ - గోజ్రీ నిఘంటువును తయారు చేయడమే కాక హిమాలయన్ గుజ్జర్ల మీద ఒక ఎన్‌సైక్లోపీడియా కూడా తీసుకొచ్చాడు. దానిలో గుజ్జర్ల కళలు, సాహిత్యం, వారసత్వ సంపద గురించి ఎన్నో వివరాలున్నాయి. గుజ్జర్ల పాటలు, జీవితం, సామెతలు, నానుడులు వగైరాల మీద కూడా ఆయన కొన్ని పుస్తకాలు రాశారు. గోజ్రి భాషలో వెలువడే 'షీరాజా' మాసపత్రికకు ఆయన అసోసియేట్ ఎడిటర్. నాలుగు గోజ్రి టెలిసీరియల్స్‌ను రచించారు. జమ్మూకాశ్మీర్‌లో మాట్లాడే గోజ్రి భాషలో 20 శాతం పర్షియన్ పదాలుంటే, హిమాచల్ వగైరా చోట్ల మాట్లాడే గోజ్రిలో ఆ 20 శాతం సంస్కృత పదాలుంటాయని ఆయన పరిశీలన.

కాశ్మీరీ గుజ్జర్లలో ఇటీవలే ఒక మహిళ మొదటిసారిగా పిహెచ్.డి చేసింది. పూంచ్ జిల్లాలోని మెందర్‌కు చెందిన షమీమ్ చౌదురి జువాలజీలో డాక్టరేట్ తీసుకోవడం అక్కడి వాళ్ళకు పెద్ద వార్త.

"నెత్తిమీద ముప్పై కిలోల బరువు పెట్టుకొని అలవోకగా కొండలెక్కగల నైపుణ్యం వారికి ఉండడం వారి పాలిట శాపం అయింది"

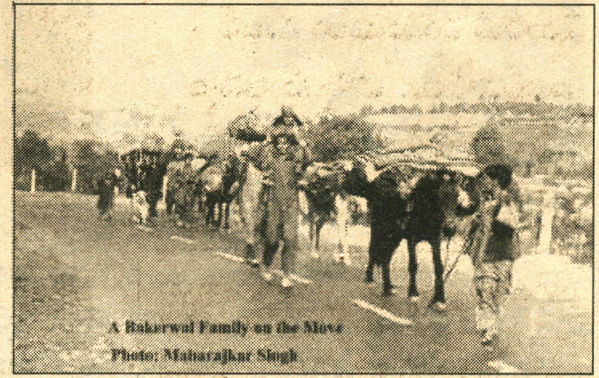
A Bakarwal Family on the Move
Photo: Maharajkar Singh

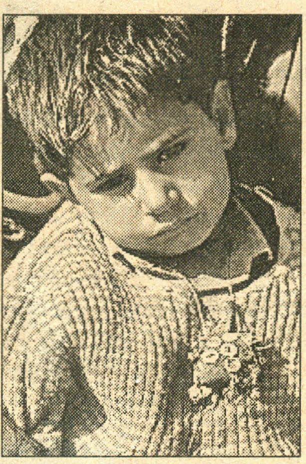

సంచార జాతులు, వారి పశువులు అకస్మాత్తుగా కురిసిన మంచులో ఇరుక్కున్నారు. ఆ సంగతి నాలుగైదు రోజులదాకా పాలనా యంత్రాంగం దృష్టికి రాలేదంటే జమ్మూ - కాశ్మీర్ రాష్ట్రంలో ఈ ప్రజల పరిస్థితి ఏమిటో అర్థం అవుతుంది. వారి తరపున మాట్లాడే సంస్థలు లేవు, పార్టీలు లేవు, వారి వార్తలను పత్రికలకు ఎప్పటికప్పుడు ఎక్కించే వ్యవస్థ లేదు.

పశువుల మందలతో సహా కొన్ని వందల గుజ్జర్ - బఖర్‌వాల్ కుటుంబాలు మంచులో ఇరుక్కున్న సంగతి తెలిసిన తరువాత సైన్యం హెలికాప్టర్లలో వారికి ఆహారం, వెచ్చటి బట్టలు చేరవేసినట్టు పత్రికలలో వార్తలొచ్చాయి. కానీ పశునష్టం చాలా జరిగింది. మేనెల తొలి దినాలలోనే 4 లక్షల పశువులతో సహా 30 వేల కుటుంబాలు కొండల పైభాగానికి చేరుకోవడం వలన పశునష్టం భారీగానే జరిగింది. ముగ్గురు పిల్లలతో సహా 11 మంది చనిపోయారనీ, 11,844 గొర్రెలూ, మేకలూ, 417 గుర్రాలూ, 272 ఆవులూ చనిపోయాయనీ అధికార్లు మే 5వ తేదీన ప్రకటించారు.

మిలిటెన్సీ ముప్పు

మిలిటెన్సీ, దానిమీద భారత ప్రభుత్వం చేస్తున్న పోరాటం కూడా గుజ్జర్ బఖర్‌వాల్ ప్రజలను చాలా ఇబ్బందికి గురి చేస్తున్నాయి. జమ్మూ-కాశ్మీర్‌లోని మిలిటెన్సీకి పునాది కాశ్మీరీల స్వయం నిర్ణయాధికార కాంక్ష. కాశ్మీరీలు కాశ్మీర్ లోయలోనూ, పీర్‌పంజల్ పర్వతశ్రేణి వెంబడి పంచుకొని ఉన్న దోడా జిల్లాలోనూ నివసిస్తారు. గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్ తెగలు అదే పర్వత శ్రేణుల మీద ప్రధానంగా జీవనం సాగిస్తారు. కాశ్మీర్ లోయలోకి పశుగ్రాసం వెతుక్కుంటూ పోయి వస్తుంటారు. అయితే గోజ్రీ భాష మాట్లాడే ఈ సంచార జాతులు కాశ్మీరీల జాతీయ ఆకాంక్షను ఎన్నడూ తమదిగా స్వీకరించలేదు. కాశ్మీరీల పోరాటంలో భాగం కాలేదు. తీవ్రమైన అంతర్యుద్ధ వాతావరణంలో కూడా వీరు తమ పాటికి తాము కొండ చరియలలో పశువులు కాసుకుంటూ బతుకుతుండే వారు.

అయితే కాశ్మీర్ లోయను భారత సైన్యం దిగ్బంధం చేసి పాకిస్తాన్ నుంచి మిలిటెంట్ల చొరబాటును కష్టతరం చేసిన తరువాత, మిలిటెంట్లు పీర్‌పంజల్ కొండల మీదుగా భారత్ అధీనంలోని భూభాగంలోకి ప్రవేశించి అక్కడి నుంచి అనువైన చోట లోయలోకి దిగే వ్యూహం ఎంచుకున్నారు. పీర్‌పంజల్ శ్రేణి పడమట పాకిస్తాన్ అధీనంలో ఉన్న ముజఫరాబాద్ నుండి తూర్పున లదాఖ్ దాకా విస్తరించి ఉంది. ఆ కొండ పైభాగాన వాస్తవాధీన రేఖను గుర్తించడం కష్టం. దానిని కాపలా కాయడం మరింత కష్టం. కాబట్టి ఈ వ్యూహం నిరాఘాటంగా సాగుతూ వుంది.

కొండల పైభాగాన భారత్ అధీనంలో వున్న భూభాగంలోకి ప్రవేశించే మిలిటెంట్లకు కనిపించే మొదటి మనుషులు గుజ్జర్ - బఖర్‌వాల్‌లు. వాళ్ళకు అన్నం పెట్టినా వీళ్ళే పెట్టాలి, దారి చూపించినా వీళ్ళే చూపించాలి. అదేవిధంగా, చొరబాటుదార్లను అడ్డుకోవడానికి కొండలెక్కే భారత సైన్యానికి కూడా గుజ్జర్ - బఖర్‌వాల్‌లే కళ్ళు, చెవులు, కాళ్ళు, చేతులు. కళ్ళు చెవులేకాక కాళ్ళు చేతులు అని కూడా ఎందుకంటున్నామంటే సైన్యం వారిని ఇన్‌ఫార్మర్లుగానే కాక కూలీలుగా కూడా (కూలి డబ్బు లియ్యకుండా) వాడుకుంటుంది. నెత్తి మీద ముప్పై కిలోల బరువు పెట్టుకొని అలవోకగా కొండలెక్కగల నైపుణ్యం వారికి ఉండడం వారి పాలిట శాపం అయింది. కొండ పైభాగంలో సైన్యం క్యాంప్ పెట్టదలచుకుంటే దానికి కావలసిన సామగ్రి మొత్తం వీళ్ళు మోసుకు పోవలసిందే. పని చేయించుకుంటే చేయించుకున్నారు, కూలి డబ్బులైనా ఎందుకియ్యరనే ప్రశ్నకు భారత సైన్యం నుండి జవాబు ఉండదు.

నలుగుతున్న మనసులు

ఈ విధంగా తమకు ఏమీ సంబంధం లేని సంఘర్షణలో గుజ్జర్ - బుఖర్‌వాల్ ప్రజలు గడచిన అయిదారు సంవత్సరాలుగా ఇరుక్కున్నారు. వారు కాశ్మీరీల స్వయం నిర్ణయాధికార ఆరాటంతో తాదాత్మ్యం చెందలేదని పైన చెప్పాను. భారత పాకిస్తాన్‌ల సరిహద్దు ఆవేశం కూడా వారిని కదిలించదు. ఆ పీర్‌పంజల్ కొండల

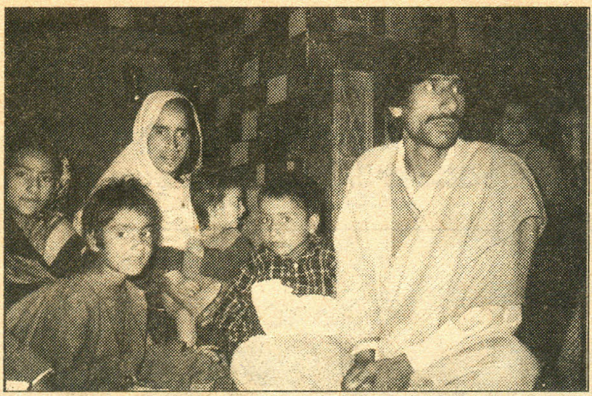

"గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్‌ల ఇళ్ళను కొఠా, బంది అని పిలుస్తారు. అన్నీ మట్టి ఇళ్ళే ఉంటాయి. కొండల మీది వాటిని ధోక్ అని అంటారు. చిన్న తలుపు తప్ప ఇళ్ళలో ఎలాంటి వెంటిలేషన్ ఉండదు. పొగ బయటికి వెళ్ళడానికి ఒక గోడలో చిన్న రంధ్రం మాత్రం ఉంచుతారు. అంత శుభ్రంగా ఉండదు. కాని చలి నుంచి మాత్రం వాళ్ళను, వాళ్ళ పశువులను బాగా కాపాడుతుంది"

పైకి ఇటువైపైనా అటు వైపైనా బతుకు తెరువుకోసం వచ్చేది తామే. ఇరువైపులా ఉండేది బంధువులే. ఎవ్వరూ ఆపకపోతే ఇరువైపుల ఉన్న వారూ ఇటూ అటూ పోయి వస్తుంటారు. యుద్ధం చేయడానికో లేక పొరుగు దేశంలోకి చొరబడడానికో మాత్రమే ఆ కొండలు ఎక్కేవాళ్ళు తమ నుండి కోరుకునే వేర్పాటు కాంక్షనుగానీ, దేశభక్తినిగానీ ప్రదర్శించవలసిన అవసరం వాళ్ళకేముంది?

ఉన్నా లేకపోయినా శాసించేది ఆయుధాలు చేపట్టిన వారే కాబట్టి ఈ సంచార జీవులు రెండు వైపుల నుంచీ చాలా హింస అనుభవించారు. సైన్యం ఇంటరాగేషన్ పేరిట పెట్టే హింసల గురించి కొత్తగా చెప్పవలసిందేమీ లేదు. మిలిటెంట్లు కాశ్మీర్ లోయలో ప్రదర్శించడానికి సాహసించని క్రూరత్వం నోరులేని ఈ పశువుల కాపర్లపైన ప్రదర్శించారు. తాము ఇన్‌ఫార్మర్‌గా భావించే మగవాడు దొరకకపోతే అతని కుటుంబంలోని స్త్రీలు, పిల్లల ముక్కు చెవులు తెగకోసి పోయిన ఘటనలు సహితం జరిగాయి. అయితే ఈ మధ్య జరుగుతున్న ఒక పరిణామం ఏమిటంటే, నిత్యం తుపాకుల మధ్య బతుకుతున్న ఈ పశువుల కాపర్ల పిల్లలు కొందరు మిలిటెంట్లలో చేరుతున్నారు. 'పీర్ పంజల్ కొండలమీద స్థావరాలు ఏర్పరచుకున్న మిలిటెంట్లలోని స్థానికులందరూ గుజ్జర్‌లేనని' సైనికాధికారులు ప్రకటించే దాకా వచ్చింది. ఇది పూర్తిగా నిజమైనా కాకున్నా ఆ ప్రజల మీద పెరగనున్న ఒత్తిడికి సూచిక అనడంలో సందేహం లేదు.

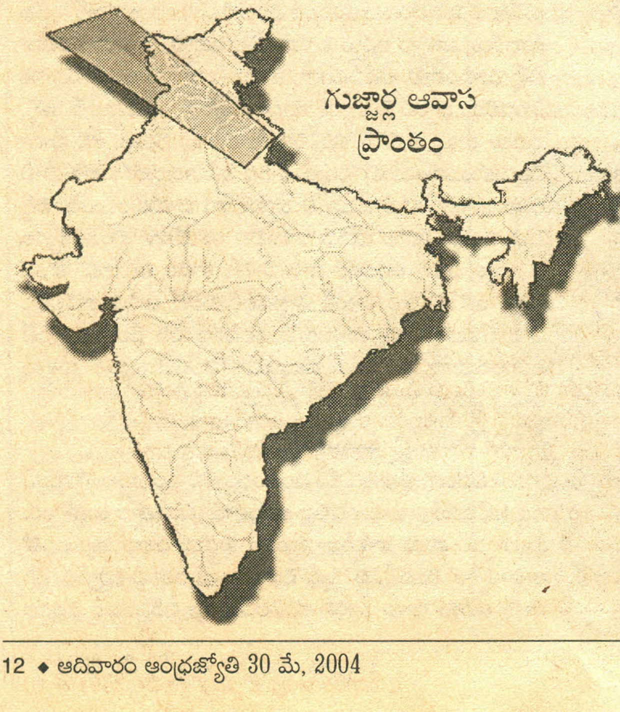

ఈ పని చేస్తే చాలు

జమ్మూ-కాశ్మీర్‌లో పరిపాలన అంటే కేవలం మిలిటెంట్ల మీద పోరాటమే కాకూడదనీ, ప్రజల బాగోగులు, అభివృద్ధి చూసుకునేదే పరిపాలన అని ప్రకటించి ఎన్నికల బరిలోకి దిగిన ముఫ్తీ మహమ్మద్ సయీద్ ప్రభుత్వం అధికారానికి వచ్చి రెండేళ్ళయింది. రెండేళ్ళలోనే ఏం చేశారు, ఏం చేయలేదు అని ఆడిట్ చేయడం న్యాయం కాకపోవచ్చును గానీ గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్‌లకు సంబంధించినంతవరకు పెద్దగా ఖర్చుతో కూడిన అభివృద్ధి ఏమీ చేయనవసరం లేదు. కొండచరియలపైన గడ్డి పెంచడానికి ప్రాజెక్టులు కట్టనక్కరలేదు, పశువులను మేతకు తోలుకుపోవడానికి గోల్డెన్ క్వాడ్రిలేటరల్ అక్కరలేదు, 9000 అడుగుల ఎత్తున ట్రాన్స్‌ఫార్మర్‌లు కట్టి ఇక్కడొకటి అక్కడొకటి ఉన్న ఇళ్ళకు నిరంతరాయంగా కరెంటు ఇప్పటికిప్పుడే ఇవ్వకపోయినా ఫరవాలేదు ('బిజిలీ, సడక్, పానీ' అనేది ప్రస్తుత అభివృద్ధి ఫార్ములా కదా!). గుజ్జర్, బఖర్‌వాల్‌ల జీవన విధానానికి తగిన ఆర్థిక ఆసరా ఇవ్వడానికి అంత కష్టం అక్కరలేదు. ఆవుపాలకూ, గొర్రెమాంసానికీ (ఆవు మాంసం కాశ్మీర్‌లో ఎవ్వరూ తినరు), ఊలుకూ కావలసినంత డిమాండ్ ఉంది. కష్టకాలం గట్టెక్కడానికి చవక రుణాలూ, పశువులకు వైద్య సదుపాయం, ఊలు అమ్మకంలో నష్టపోకుండా కాపాడే ప్రభుత్వ కొనుగోలు వ్యవస్థ కల్పిస్తే చాలు వారి బతుకు వారు బతికేస్తారు. ఆపైన బహుశా అత్యవసరంగా కావలసింది, వారి సంచార జీవితానికి తగిన విద్యావ్యవస్థ. వీటికి పెద్దగా పెట్టుబడులు అక్కరలేదు గానీ రాజకీయంగా ప్రాబల్యం లేని ప్రజలకోసం ఈ మాత్రం చేయడం కూడా మన దేశంలో కష్టమే.

❖